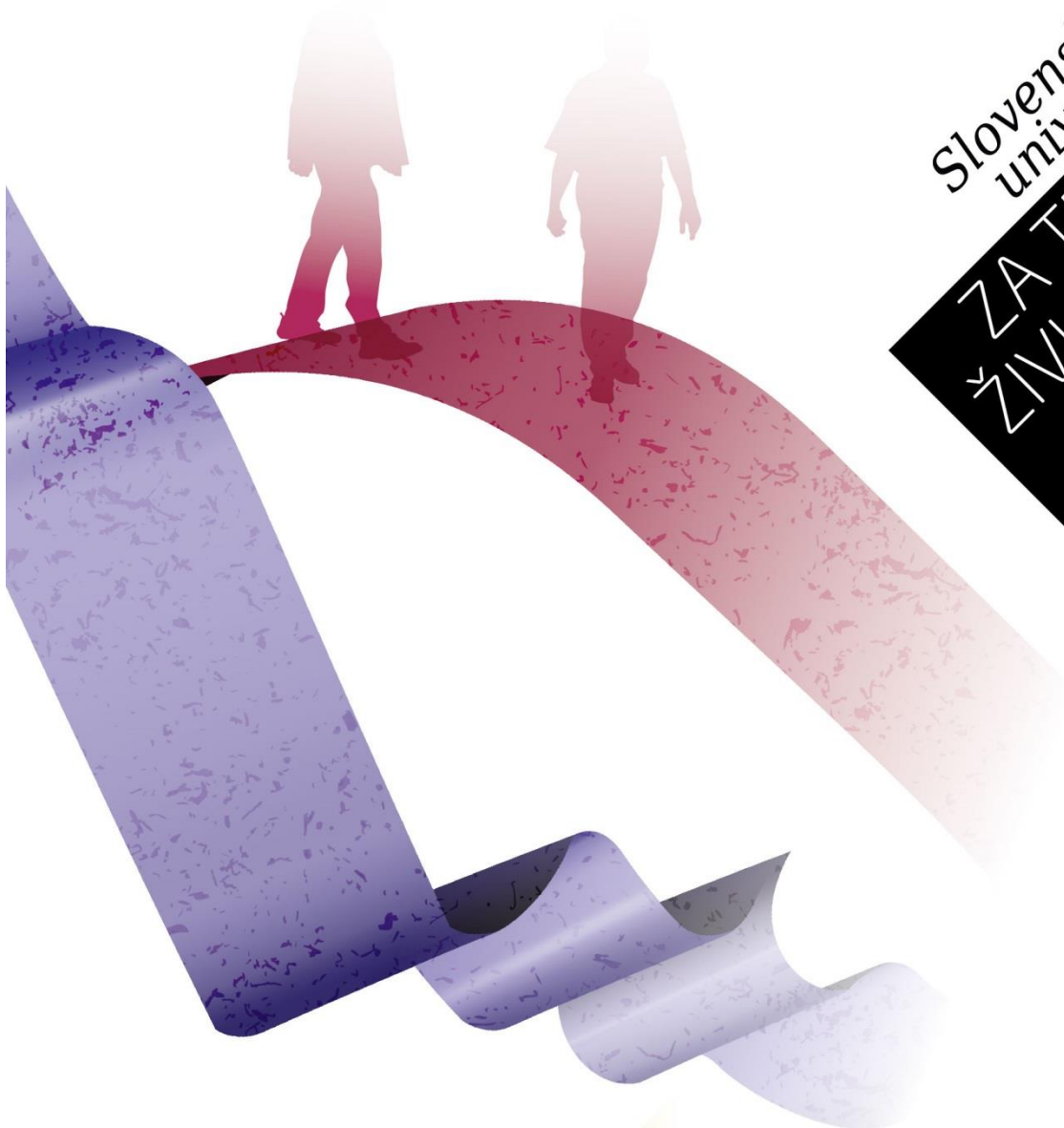

Slovenska
univerza

ZA TRETJE
ŽIVLJENJSKO
OBDOBJE

Širimo obzorja. Združujemo ljudi.

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJSKI PROGRAMI INICIATIVA EVROPSKA UNIJE
Evropska socialna unija

ANALIZA DELOVANJA SLOVENSKE MREŽE ORGANIZACIJ IZOBRAŽEVANJA STAREJŠIH

Maj, 2014

1. PREDSTAVITEV REZULTATOV VPRAŠALNIKA

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje z analizo *Vprašalnika o delovanju, potrebah in zadovoljstvu mreže* in intervjujev s pomembnimi posamezniki predstavlja delovanje Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje. V prvem delu se osredotočamo na izvajanje dejavnosti in programe izobraževanja starejših, udeležence in mentorje v izobraževanju starejših. V nadaljevanju obravnavamo organiziranost, financiranje dejavnosti (izobraževanja starejših) in prispevek, dosežen s prostovoljnim delom. V zaključnem delu pa predstavljamo potrebe organizacij in njihovo zadovoljstvo z aktivnostmi nosilca mreže.

Analiza je izvedena na podlagi vprašalnika, ki smo ga sodelujočim organizacijam v e-obliki poslali v mesecu maju 2014, in poglobljenih intervjujev z nekaterimi predsednicami nevladnih organizacij (v nadaljevanju NVO) mreže. Vprašalnik so izpolnjevali predsedniki in predsednice društev, vodje izobraževanja starejših ali direktorji in direktorice javnih zavodov. Rezultati vprašalnika so predstavljeni v prilogi - *Vprašalnik o delovanju, potrebah in zadovoljstvu slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših*.

V mrežo Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje se poleg nevladnih organizacij – društev vključujejo tudi javni zavodi. V analizi smo zato predstavili tako aktivnosti in potrebe nevladnih organizacij (20) kot tudi javnih zavodov (16). Nevladne organizacije izvajajo izobraževanje starejših kot samostojna društva (univerze za tretje življenjsko obdobje), sekcije društev (društva upokojencev) ali zasebni zavodi. Javne zavode v mreži zastopajo ljudske univerze, knjižnice in ustanove, ki delujejo na področju ohranjanja kulturne dediščine.¹ Analiza delovanja organizacij na področju izobraževanja starejših kaže z vključitvijo obeh sektorjev, nevladnega in javnega, pomembne podobnost in razlike v delovanju.

1.1 UDELEŽENCI IN DEJAVNOSTI IZOBRAŽEVANJA STAREJŠIH

Organizacije, ki se povezujejo v mrežo, v največji meri izvajajo izobraževanje starejših v tretjem življenjskem obdobju (36 organizacij). Prostovoljstvo je v NVO zastopano v veliko večji meri kot v javnih zavodih. Sledijo pristočasne dejavnosti (38 organizacij), medgeneracijsko učenje in rekreacija. V najmanjši meri organizacije izvajajo izobraževanje starejših delavcev (7 organizacij) in aktivnosti na področju zagovorništva (5 organizacij).²

Organizacije najpogosteje izvajajo kontinuirano izobraževanje skozi celotno študijsko leto. V študijskem letu 2013/14 je delovalo 915 skupin. V veliko manjšem obsegu potekajo enkratna srečanja (391) in enodnevna ali večtedenska izobraževanja (304).³

V študijskem letu 2013/2014 je bilo vključenih v izobraževanje v NVO in v javnih zavodih 16.492 starejših. V nadaljevanju predstavljamo število vključenih po področjih. Največ starejših je bilo vključenih na področje jezikovnega izobraževanja (tuji jeziki, 2.803), zatem

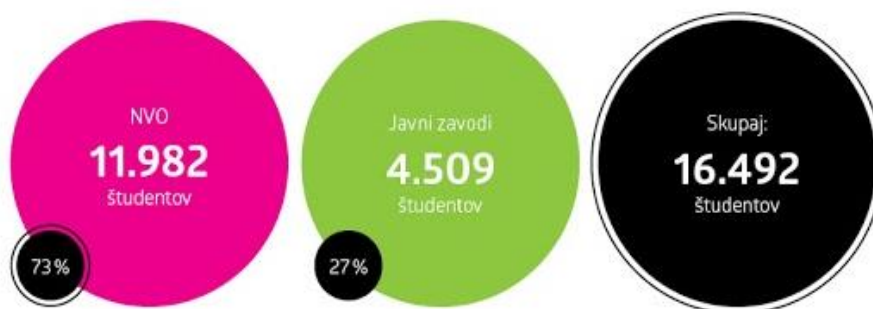
¹ *Vprašalnik o delovanju, potrebah in zadovoljstvu slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših*, maj 2014, str. 2.

² Prav tam, str. 3.

³ Prav tam, str. 4.

zdravja in rekreacije (1.428), sledijo pa umetnostna zgodovina (1.262), računalniško izobraževanje (820) in zgodovina (678).

Po številu starejših študentov v študijskem letu 2013/14 prednjačijo NVO pred javnimi zavodi. 73% vseh v mreži vključenih starejših študentov se je izobraževalo v NVO.⁴

Skupno število skupin, ki so delovale v študijskem letu 2013/2014, je 1.300. Po številu skupin v mreži Slovenske UTŽO prednjačijo NVO pred javnimi zavodi: 68% skupin je delovalo v okviru NVO sektorja.⁵

Največ udeležencev izobraževanja sodi v starostni skupini 56-65 let in 66-75 let, zastopani sta skoraj enakovredno. Po starostni strukturi se udeleženci v NVO in javnih zavodih ne razlikujejo.⁶ Najmlajši udeleženci izobraževanja starejših so v povprečju stari 45,5 let, najstarejši pa 81,5 let. Tako beležimo pri udeležencih v izobraževanju starostni razpon 36 let.⁷

⁴ Vprašalnik o delovanju, potrebah in zadovoljstvu slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših, maj 2014, str. 6-7.

⁵ Prav tam, str. 7-8.

⁶ Prav tam, str. 9.

⁷ Prav tam, str. 10.

1.2 ORGANIZACIJA IN FINANCIRANJE IZOBRAŽEVANJA STAREJŠIH

V študijskem letu 2013/14 je v Slovenski UTŽO delovalo 1.259 prostovoljcev, od tega 85% v NVO in 15% v javnih zavodih. Prostovoljci so opravili skupno 36.671 prostovoljskih ur, od tega 91% v NVO in 9% v javnih zavodih.⁸

Prostovoljci najpogosteje sodelujejo pri izvajanju programa in delovanju organizacije (23%), kot animatorji v študijskih skupinah (22%) in kot vodilni funkcionarji v NVO. V manjši meri delujejo tudi kot novinarji in uredniki publikacij, spletnih strani in e-novic,.

NVO se pretežno financirajo iz članarin (31%) in šolnin (26%), sledijo pa prispevki iz občinskih (11%) in državnega proračuna (11%). Financiranje dejavnosti s projekti je najmanj zastopano. Poglavitni viri financiranja v javnih zavodih so članarine (27%) in državni proračun (22%) ter donacije in sponzorska sredstva (17%).⁹

⁸ Vprašalnik o delovanju, potrebah in zadovoljstvu slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših, str. 15,17.

⁹ Prav tam, str. 16.

2. USTREZNOST OPREDELJENIH CILJEV TER USPEŠNOST DOSEGANJA CILJEV IN DELOVANJA MREŽE

2.1 Krepitev vloge in položaja mreže na nacionalnem nivoju - zagotavljanje trajnosti delovanja in virov financiranja mreže in področja.

Med pomembnejše cilje Slovenske UTŽO sodi krepitev vloge in položaja mreže na nacionalnem nivoju. Za uresničitev tega cilja in za zagotavljanje trajnosti delovanja in virov financiranja si mreža prizadeva z zagovorništvo potreb in potencialov izobraževanja starejših, NVO sektorja in mreže.

Nevladne organizacije v mreži so ocenile zastopanje interesov članic mreže za izobraževanje starejših v dialogu z javno upravo - ministrstvi kot najpotrebnejšo in najkoristnejšo aktivnost mreže in ji namenile oceno 4,9¹⁰.

S tovrstnim delovanjem mreža izboljšuje položaj izobraževanja starejših. 69% NVO ga ocenjuje kot dokaj ustrezen, vendar potreben sprememb.¹¹ NVO vidijo kot najpomembnejša področja, ki jih mora mreža reševati v civilnem dialogu z javno upravo (ministrstvi), spodbujanje uvajanja formalnega in neformalnega izobraževanja starejših, urejanje financiranja izobraževanja starejših iz proračunskih sredstev in vsebinsko sodelovanje pri javnih razpisih. Vse navedene aktivnosti je mreža že sprejela v svoji strategiji, kot ključna vsebinska izhodišča in usmeritve za zagovorništvo, kar potrjuje ustreznost njenega delovanja na področju zagovorništva. Pridobitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu, so NVO spoznale za najmanj pomembno, a še vedno pomembno, področje civilnega dialoga.

Pri opredelitvi najbolj perečih težav, s katerimi se NVO soočajo pri svojem delovanju, so kot prvo izpostavile nedorečeno in neustrezno zakonodajo. Sledijo težave, ki jih doživljajo zaradi pomanjkanja informacij in veščin za pridobivanje finančnih sredstev (zasnova in vodenje projektov itd.).¹² Doseganje trajnosti delovanja in virov financiranja mreže, ki si ga mreža zastavlja v svoji strategiji in projektnih aktivnostih, se v rezultatih vprašalnika kaže kot morda najpomembnejša usmeritev delovanja mreže.

V ta namen je bilo opravljenih več sestankov in srečanj predstavnikov mreže z javno upravo (MIZŠ in MDDSZ). Oblikovani so bili strateški dokumenti za vključevanje mreže in organizacij v sistemsko financiranje. V dogovoru z Ministrstvom za izobraževanje (MIZŠ) smo izvedli oceno materialnih stroškov za izvajanje izobraževanja starejših (delovanje sedeža) v organizacijah mreže kot podlago in možnost za iskanje rešitev za financiranje organizacij mreže. V študijskem letu so ti stroški za celotno mrežo ocenjeni na skupno 238.000 €. ¹³ V okviru projekta nam je uspelo, da nas MIZŠ obravnava kot nosilno mrežo na področju izobraževanja starejših. Že drugo leto zapored MIZŠ financira vsebinsko delovanje mreže in v pavšalnem znesku financirajo organizacije, ki se povezujejo v mrežo Slovenska UTŽO.

Zanimalo nas je, iz katerih virov se financirajo organizacije in kakšni so v povprečju materialni stroški za koordinacijo programov izobraževanja starejših. NVO, ki so odgovarjale

¹⁰ *Analiza delovanja, potreb in zadovoljstva Slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših*, Slovenska UTŽO, maj 2014, str. 21.

¹¹ Prav tam, str. 22.

¹² Prav tam, str. 20.

¹³ Prav tam, str. 24.

na vprašalnik, so v študijskem letu 2013/14 za koordinacijo programa izobraževanja starejših prikazale materialne stroške v skupni vrednosti 190.272,00€. Pri virih financiranja NVO prevladujejo članarine (31%), šolnine (26%), občinski (11%) in državni proračun (11%).¹⁴

Zagotavljanje trajnosti delovanja in virov financiranja je mreža utemeljevala tudi z velikim prostovoljnim vložkom starejših v organizacijah mreže. Z vprašalnikom smo številčno dokazali obsežnost prostovoljnega delovanja v NVO. V študijskem letu 2013/14 je koordinacijo izobraževanja starejših v NVO omogočalo prostovoljsko delovanje starejših (99%), delovalo je 1070 prostovoljcev, le 1% dela so opravili zaposleni. Skupno je na področju izobraževanja starejših delovalo 1.259 prostovoljcev, od tega v javnih zavodih zgolj 15%.¹⁵ Prostovoljci so v študijskem letu 2013/14 izvedli skupno 36.671 ur, od tega v 91% v NVO in preostanek v javnih zavodih.¹⁶

Ne smemo pozabiti, da društva na področju izobraževanja starejših omogočajo tudi mlajšim in starejšim strokovnjakom delo, zaslužek in pridobivanje izkušenj na področju poučevanja. Mentorji so za svoje delo – poučevanje starejših - plačani. Za nekatere je delo v društvih osnovni vir zaslužka, za druge, predvsem upokojene, pa možnost dopolnilnega dela in dodatnega zaslužka.

2.2 Podpora organizacijam mreže na vsebinskem področju

Mreža s svojimi aktivnostmi razvija nove oblike izobraževanja za aktivno staranje, povezovanje z lokalnimi okoljem, nove študijske programe in prostovoljne vloge. Predstavljena analiza stanja je pokazala, da so se v študijskem letu 2013/14 starejši študenti največ izobraževali na področju tujih jezikov (23%), zdravja in rekreacije (12%), umetnostne zgodovine (11%), računalništva (7%) in zgodovine (6%).¹⁷

Največje potrebe se kažejo pri nadaljnjem razvijanju računalniškega usposabljanja, znanje računalništva je pogoj za premagovanje družbene izločenosti starejših. V Sloveniji 80% starejših nad 65 let še ni uporabilo računalnika in 90% jih še nikoli ni brskalo po svetovnem spletu. Računalniško izobraževanje starejših je mreža spodbujala z akcijo *Slovenska UTŽO za dvig računalniške pismenosti* in s prostovoljnim gibanjem *Znaš, nauči drugega*, ko se je povezala tudi z gospodarstvom, podjetjem S&T Slovenija. V študijskem letu 2013/14 je v NVO mreže na področju učenja računalništva delovalo 97 učnih parov *Znaš-nauči drugega*,¹⁸

Mreža je tudi predstavila nove programe za medgeneracijsko učenje in starejše prostovoljne turistične vodnike, ki predstavljajo nove oblike izobraževanja za aktivno staranje, povezovanje z lokalnim okoljem in večje vključevanje posameznikov.

Ena pomembnejših aktivnosti mreže je organizacija usposabljanj. Organizacije si želijo znanja z naslednjih področij: novi izobraževalni programi (povprečna ocena 4.7), dinamika študijskih krožkov in medosebnih odnosih (povprečna ocena 4,5) ter o metodah

¹⁴ Analiza delovanja, potreb in zadovoljstva Slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših, Slovenska UTŽO, maj 2014, str. 16-17.

¹⁵ Prav tam, str. 13.

¹⁶ Prav tam, str. 15.

¹⁷ Prav tam, str. 5.

¹⁸ Prav tam, str. 11.

izobraževanja starejših (povprečna ocena 4,4). Organizacije so ocenile, da najmanj potrebujejo znanje s področja vodenja nevladnih organizacij (povprečna ocena 3,5).¹⁹

2.3 Svetovanje in podpora organizacijam mreže pri razvoju, organizaciji in vodenju izobraževanja starejših

Kot nosilna ekspertna mreža za izobraževanje starejših Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje podpira v razvoju druge organizacije in društva. S svetovanjem in usposabljanjem širi koncept izobraževanja starejših in izvaja svetovanja vodjem, funkcionarjem in snovalcem izobraževanja starejših v NVO. NVO ocenjujejo kot zelo uporabno aktivnost mreže obveščanje in informiranje o novostih (povprečna oceno 4,7). Podobno pomembno vidijo dejavnost svetovanja mreže (povprečna ocena 4,5).²⁰

Za doseg tega cilja smo izvajali svetovanja vodjem in prostovoljcem, organizirali posvete in izdajo E-novic Slovenske UTŽO.

2.4 Razvoj kakovosti - Usposabljanje mentorjev za delo v izobraževanju starejših in oblikovanje standardov kakovosti NVO izobraževanja starejših

Mentor je ključna oseba, pri zagotavljanju kvalitete izobraževanja starejših. Ker primanjkuje strokovnjakov, specialistov za izobraževanje starejših, smo načrtovali sistematično usposabljanje vodij in mentorjev po regijah. Mentorji so strokovnjaki na svojem področju, ki pa večinoma nimajo izkušenj z delom v malih učnih skupinah in s starejšimi. Cilj mreže je doseči visoko kakovost v izobraževanju starejših, zato je usposabljanje novih mentorjev nujno potrebno. Odziv na ponujena usposabljanja ni vselej optimalen. Organizacije za izobraževanja starejših so razpršene po vsej Slovenji, vodilni v posameznih organizacijah pa so v intervjuju slabo vključevanje mentorjev v usposabljanja, pojasnjevali z oddaljenostjo kraja usposabljanja in s tem povezanimi potnimi stroški ter delovnimi obveznostmi mentorjev. Mentorji, ki so še zaposleni, svojih službenih zadolžitev ne morejo uskladiti z usposabljanji. Organizacije si želijo, da bila usposabljanja organizirana na sedežu njihove organizacije ali kje v bližini.

V študijskem letu 2013/14 je starejše v organizacijah mreže izobraževalo skupno 669 mentorjev. V NVO je delovalo 464 mentorjev, 205 pa v javnih zavodih. Enodnevnega usposabljanja za mentorje izobraževanja starejših se je doslej udeležilo 214 mentorjev iz organizacij, vključenih v raziskavo. 34 mentorjev se je udeležilo 40-urnega in 20 mentorjev 80-urnega usposabljanja.²¹ NVO ocenjujejo (povprečna ocena 4,3), da so usposabljanja pomembna aktivnost mreže.²²

Zagovarjanje pomena usposabljanja mentorjev v izobraževanju starejših je bilo eno od pomembnih področij civilnega dialoga z MIZŠ. V strateškem dokumentu *Usposabljanje*

¹⁹ Analiza delovanja, potreb in zadovoljstva Slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših, Slovenska UTŽO, maj 2014, str. 19.

²⁰ Prav tam.

²¹ Prav tam., str. 9-10.

²² Prav tam, str. 21.

strokovnjakov za izobraževanje starejših smo predstavili program usposabljanja in prikazali, kako pomembno je, da MIZŠ tudi vnaprej podpira mrežo pri izvajanju usposabljanja mentorjev.

Pomemben cilj, ki smo mu sledili v letih 2013-2014, je bil torej uvajanje kakovosti v NVO izobraževanja starejših in delovna skupina, ki so jo sestavljali predstavniki šestih UTŽO je oblikovala priročnik za vodenje izobraževanja starejših. Razvijanje in zagotavljanje kakovosti so NVO v 36% ocenile kot poglavitno dolgoročno usmeritev svoje organizacije in ga postavile pred povečanje števila udeležencev in širitev dejavnosti organizacije na druge ciljne skupine.

2.5 Usposabljanje prostovoljcev v študijskih krožkih (animatorjev)

Animatorji so prostovoljci, ki delujejo kot mentorjevi pomočniki. Prostovoljci animatorji so pomemben člen v izobraževanju starejših. Predstavljajo vez med sedežem organizacije, mentorjem in študenti v študijskem krožku. Administrativno in organizacijsko delo se z njihovo pomočjo bistveno zmanjša. Animator opravlja svoje naloge v izobraževanju v okviru svojega študijskega krožka prostovoljno, izberejo ga člani krožka.

Predsednice NVO mreže so izpostavile potrebo po usposabljanjih za prostovoljce v izobraževanju starejših. V letu 2013 smo začeli z izvajanjem usposabljanj za prostovoljce. Nevladne organizacije so opozorile na pomen animatorjev za koordinacijo študijskih skupin. Potrebujejo povezano in okrepljeno mrežo prostovoljcev za svoj nadaljnji razvoj in za razvoj novih oblik vključevanja starejših v družbo. Prav usposabljanja omogočajo prostovoljcem dvig kvalitete in podporo pri izvajanju dela ter motivacijo za nadaljnje delo.

3. UČINKOVITOST DELOVANJA VSEBINSKE MREŽE

Zanimalo nas je mnenje organizacij mreže o tem, kakšna naj bo vloga mreže in kakšne aktivnosti naj vsebinska mreža izvaja. NVO mreže ocenjujejo kot najbolj uporabne aktivnosti mreže: zastopanje interesov članic in mreže za izobraževanje starejših v dialogu z javno upravo - ministrstvi (povprečna ocena 4,9)²³, obveščanje in informiranje o novostih - E-novice, vabila, sporočila (povprečna ocena 4,7), skupen nastop v javnosti – *Festival znanja in kulture starejših* (povprečna ocena 4,6) in zasnova in skupno vodenje projektov (povprečna ocena 4,6). Za najmanj pomembno ocenjujejo NVO mednarodno delovanje mreže (povprečna ocena 4,3).²⁴

NVO ocenjujejo, da Slovenska UTŽO izvaja večino aktivnosti odlično. Izvajanje aktivnosti civilnega dialoga mreže ocenjujejo s povprečno oceno 4,71²⁵ obveščanje in informiranje o novostih s povprečno oceno 4,61, skupen nastop v javnosti s povprečno oceno 4,47, izvajanja usposabljanj s povprečno oceno 4,50, organizacijo posvetov in vsebinskih srečanj s povprečno oceno 4,44 in svetovanje s povprečno oceno 4,24. Nekoliko slabše, a še vedno t zelo dobro, ocenjujejo organizacije izvajanje aktivnosti zasnove in skupnega vodenja projektov in mednarodnega sodelovanja (povprečni oceni 3,88 in 3,80).

Najbolj pereče težave, s katerimi se soočajo organizacije mreže pri svojem delovanju so nedorečena in neustrezna zakonodaja (povprečna ocena 3,9)²⁶, sledijo pomanjkanje informacij in veščin za pridobivanje finančnih sredstev, zasnova in vodenje projektov (povprečna ocena 3,4) in premajhno povezovanje organizacij (povprečna ocena 3,3).²⁷

²³ Organizacije so ocenile, kako uporabno je izvajanje posamezne aktivnosti mreže za njihovo organizacijo, z vrednostmi od 1 do 5, pri čemer pomeni 1 – ni uporabno in 5 – zelo uporabno.

²⁴ *Analiza delovanja, potreb in zadovoljstva Slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših*, Slovenska UTŽO, maj 2014, str. 21.

²⁵ Organizacije so ocenile, kako dobro posamezne dejavnosti izvaja Slovenska UTŽO, z vrednostmi od 1 do 5, pri čemer pomeni 1 – izvaja zelo slabo in 5 – zelo.

²⁶ Organizacije so ocenile, kako velika je posamezna težava, z vrednostmi od 1 do 5, pri čemer pomeni 1 – sploh ni težava in 5 – zelo velika težava.

²⁷ *Analiza delovanja, potreb in zadovoljstva Slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših*, Slovenska UTŽO, maj 2014, str. 20 .

4. VIRI

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, *Analiza delovanja, potreb in zadovoljstva Slovenske mreže organizacij izobraževanja starejših*, maj 2014.

Izvedli smo poglobljene intervjuje o s predsednicami naslednjih NVO mreže:

- Duška Prinčič Domenis, Društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje Nova Gorica
- Ljudmila Kovač, Društvo Most, Ajdovščina
- Borjana Koželj, Društvo univerza za tretje življenjsko obdobje Škofja Loka
- Metka Rupnik, Društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje Logatec
- Nadja Mislej Božič, Univerza za tretje življenjsko obdobje Kras
- Tatjana Kodarin, Andragoško društvo Morje, Izola
- Marija Vrtačnik, Andragoško društvo Univerza za III. življenjsko obdobje Velenje
- Nevenka Tomšič, Društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje Ilirska Bistrica